

Τη λατρεία του Πάνα στην Αττική την έφερε ο ημεροδρόμος Φειδιππίδης. Ήταν τότε που οι Πέρσες του Δάτη και του Αρταφέρνη απειλούσαν την Αθήνα και οι Αθηναίοι τον έστειλαν στη Σπάρτη να ζητήσει βοήθεια. Όπως ο ίδιος διηγήθηκε αργότερα, περνούσε τρέχοντας από το Παρθένιο, ανάμεσα στην Αργολίδα και την Αρκαδία, όταν είδε τον Πάνα να τον καλεί με το όνομά του και κοντοστάθηκε. Στο Παρθένιο υπήρχε ιερό του Πάνα, όπως αναφέρει ο Πausanias (Ζ' 54, 6). Ο τραγοπόδαρος θεός πρόσταξε τον Φειδιππίδη, στην επιστροφή του, να ρωτήσει τους Αθηναίους για ποιο λόγο δεν τον τιμούν, ενώ αυτός είναι ευνοϊκά διατεθειμένος απέναντί τους και στο μέλλον θα τους φανεί χρήσιμος.

Ο Ηρόδοτος που αναφέρει το επεισόδιο (Στ' 105) λέει ότι, μετά τους περσικούς πολέμους, οι Αθηναίοι έκτισαν κάτω από την ακρόπολη ιερό αφιερωμένο στον Πάνα και καθιέρωσαν θυσίες και λαμπαδηδρομίες προς τιμή του. Είχαν κάθε λόγο να τον τιμήσουν καθώς στη μάχη του Μαραθώνα πολλοί βεβαίωναν ότι είδαν τον Πάνα να σκορπάει τον τρόμο στους Πέρσες με τις κραυγές του. Γι' αυτό και τον ξαφνικό τρόπο τον ονόμασαν πανικό.

Δέκα χρόνια μετά την μάχη του Μαραθώνα, στη ναυμαχία της Σαλαμίνας, πάλι υπήρξαν πολλοί που υποστήριξαν ότι είδαν τον Πάνα να παρακολουθεί τη σύγκρουση από ένα ύψωμα της Ψυτάλλειας, έτοιμος να επέμβει αν χρειαζόταν. Η λατρεία του γενικεύτηκε. Είπαν ότι και στην Γιγαντομαχία βρισκόταν στο πλευρό του Δία και έτρεπε σε φυγή τους Γίγαντες με τις φωνές του που προκαλούσαν πανικό.

Ο Πρίαπος

Προστάτης των λαχανόκηπων κυρίως και θεός που δρούσε στους κάμπους, τις πλαγιές και τα λαγκάδια, ο Πρίαπος πιστευόταν γιος του Διόνυσου και της Αφροδίτης ή του Αδωνη και της Αφροδίτης, σε καιρό απουσίας του Διόνυσου σε μέρη μακρινά. Επειδή, για την

περίσταση, ο Διόνυσος βρέθηκε σύζυγος της Αφροδίτης. Μια άλλη εκδοχή ήθελε τον Πρίαπο γιο του Διόνυσου και μιας νύμφης, ενώ εκείνη που προσπάθησε να αιτιολογήσει την ασχήμια του θεού αυτού αναφέρει πατέρα του τον Δία από την Αφροδίτη, με την οποία όμως ποτέ δεν έσμιξε ο αρχηγός των θεών. Σύμφωνα με αυτή την εκδοχή, η Ήρα οργίστηκε με την απιστία του συζύγου της κι έκανε να γεννηθεί ένα πανάσχημο παιδί, με κέρατα κριαριού, γένια και αχτένιστα μαλλιά και με υπερφυσικό πέος ανά πάσα στιγμή έτοιμο για δράση. Η Αφροδίτη έφριξε στην θεά του και τον παράτησε, όπως είχε γίνει και με τον Πάνα. Τον Πρίαπο όμως τον ανέλαβαν βοσκοί. Όταν ανδρώθηκε, έγινε προστάτης τους.

Ανταγωνιστής του Πρίαπου σε δυο περιπτώσεις, ο γάιδaros συνδέθηκε με την διονυσιακή λατρεία και επέζησε μέχρι τις μέρες ως πρωταγωνιστής σε διάφορες εκδηλώσεις.

Την πρώτη φορά που ένας γάιδaros επενέβη στη ζωή του Πρίαπου, ήταν όταν ο άσχημος θεός πλησίασε τη νύμφη Λωτίδα, την ώρα που κοιμόταν, με σκοπό να την βιάσει. Ο γάιδaros άρχισε να γκαρίζει, η Λωτίδα ξύπνησε, είδε τον επίδοξο βιαστή της και το έβαλε στα πόδια. Ο Πρίαπος την κυνήγησε αλλά πάνω που την έφτασε, εκείνη μεταμορφώθηκε σε φυτό, τον γνωστό μας λωτό. Ο γάιδaros πλήρωσε την ανάμιξη του με τον θάνατό του. Ο Πρίαπος τον σκότωσε.

Σε άλλη περίπτωση, ο Πρίαπος τσακωνόταν με ένα γάιδaro στον οποίο ο Διόνυσος είχε δώσει ανθρώπινη φωνή, ποιος από τους δυο είχε μεγαλύτερο πέος. Μετρήθηκαν και βγήκε πιο μεγάλο του γαϊδάρου. Ο Πρίαπος τον σκότωσε. Ο Διόνυσος τον έκανε αστέρι. Στην Λάμψακο (αποικία των Φωκαέων στα Δαρδανέλια), πίστευαν ότι ο Πρίαπος ήταν αυτός που είχε ιδρύσει την πόλη τους και προς τιμή του θυσίαζαν ένα γάιδaro.

Σήμερα, με τον όρο πριαπισμός εννοείται η παρατεταμένη και επώδυνη στύση, σύμπτωμα διαφόρων παθήσεων.

(τελευταία επεξεργασία, 22 Ιανουαρίου 2021)

